

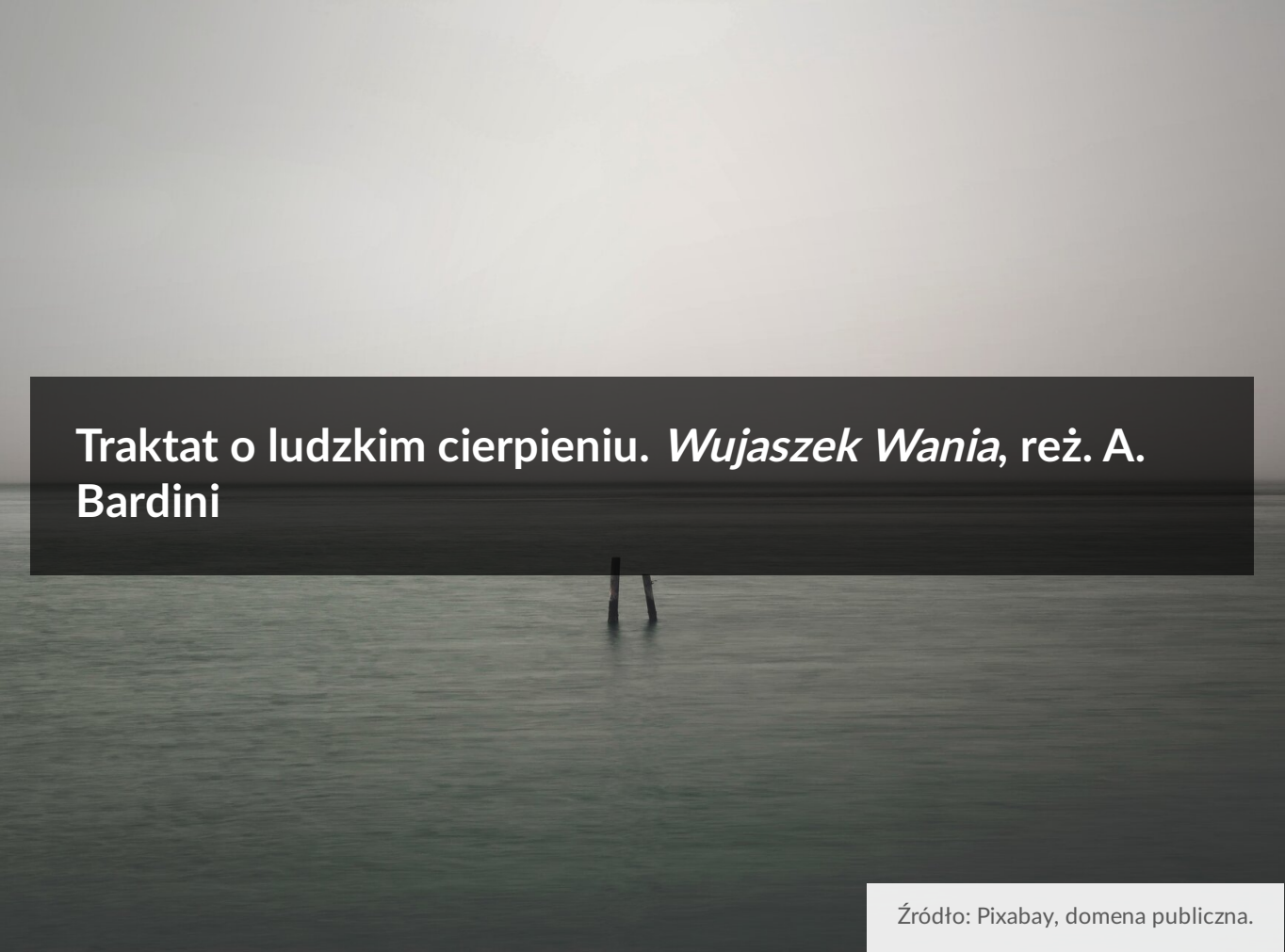
Traktat o ludzkim cierpieniu. *Wujaszek Wania*, reż. A. Bardini

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Jan Bończa-Szabłowski, Marcin Prokop, Paweł Sikora, *Kiedy codzienność staje się pustką*. Cytat za: <https://www.rp.pl/artykul/378022-Kiedy-codziennosc-staje-sie-pustka.html>.

- Jan Krasicki, *Jak „dobre” jest cierpienie i zło? Bierdiajew i Dostojewski*, dostępny w internecie: <https://teologiapolityczna.pl/prof-jan-krasicki-jak-dobre-jest-cierpienie-i-zlo-bierdiajew-i-dostojewski>.
- Antoni Czechow, *Wujaszek Wania*, [w:] tegoż, *Wybór dramatów.*, Wrocław 1979.

Traktat o ludzkim cierpieniu. *Wujaszek Wania*, reż. A. Bardini

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Wujaszek Wania ma 47 lat. Niczego w życiu nie dostał, na wszystko zapracował. Nie zaznał żadnego szczęścia, bo był zbyt pochłonięty zaspokajaniem potrzeb innych. O sobie nie myślał przez wiele lat. A kiedy się próbuje buntować, mając poczucie krzywdy, nawet jego własna matka nie stoi za nim murem. Wania nie zdobył wykształcenia, nie uezbiarał dość pieniędzy, nie założył rodziny. Jedynym promykiem nadziei i szansą na chwilę szczęścia miała być żona szwagra, Helena. Ta jednak pozostaje obojętna. Wania przypomina Hioba, choć trudno stwierdzić, czy jest religijny. Jego cierpienie jest niezawinione.

Wujaszek Wania to dramat, w którym wszyscy bohaterowie są mniej lub bardziej nieszczęśliwi. Anton Czechow nie odpowiada na pytanie, czy ich los został z góry ustalony przez Boga (lub siły wyższe) czy też człowiek jest kowalem swego losu. Jednak cierpienie wszystkich bohaterów, tak przejmujące, dojmujące, nie pozostawia odbiorców obojętnymi.

- Dowiesz się, czym jest cierpienie w ujęciu filozoficznym rosyjskiego myśliciela Mikołaja Bierdiajewa.
- Zestawisz koncepcję Bierdiajewa z wydarzeniami sztuki Czechowa.
- Scharakteryzujesz bohaterów dramatu Czechowa.
- Przenalizujesz skomplikowane relacje w domu Iwana.
- Dowiesz się, czym jest racjonalizacja wiary.

Przeczytaj

O autorze

Anton Pawłowicz Czechow – był rosyjskim nowelistą i dramatopisarzem zaliczanym do klasyków literatury rosyjskiej. Urodził się w 1860 r. w Taganrogu. Po ukończeniu gimnazjum studiował medycynę w Moskwie. Dyplom zdobył w 1884 r., jednak zawód lekarza nie leżał w kręgu jego zainteresowań, gdyż już podczas studiów opublikował swoje pierwsze utwory literackie, np. *Śmierć urzędnika* i *Kameleona*. Początkowo jego dzieła nie cieszyły się zainteresowaniem czytelników, a trudnych sztuk nikt nie chciał wystawiać. Dopiero w 1898 r. Konstantin Stanisławski, twórca [MChAT-u](#), wystawił *Mewę* i od tego czasu Czechow cieszył się popularnością. Inne jego ważne dramaty to: *Płatonow*, *O zgubnym wpływie palenia tytoniu*, *Iwanow*, *Niedźwiedź* – jednoaktowa komedia, *Oświadczyń*, *Wujaszek Wania*, *Trzy siostry*, *Wiśniowy sad*. Czechow zmarł w 1904 r. na skutek wyniszczenia gruźlicą. Pochowano go w Moskwie.

Antoni Czechow w Jałcie, 1900 r.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

” Jan Bończa-Szabłowski, Marcin Prokop, Paweł Sikora

Kiedy codzienność staje się pustką

„Niech na scenie wszystko będzie tak samo skomplikowane, a jednocześnie tak samo proste jak w życiu. Ludzie jedzą obiad, tylko jedzą obiad, a w tym samym czasie tworzy się ich szczęście lub rozbija się ich życie” – te słowa Antoniego Czechowa można uznać nie tylko za przesłanie jego sztuk, ale wręcz za opis metody ich

budowania. Z pozoru dzieje się w nich niewiele, akcja snuje się powoli i zdaje się być spowita mgiełką melancholii i ciepłego humoru. A przecież na tym tle rozgrywają się wielkie życiowe tragedie bohaterów. Tak jest i w „Wujaszku Wani” napisanym w 1897 roku. Rok później utwór był już grany w całej Rosji. Autor nazywany twórcą realizmu spraw najprostszych, umieścił swoich bohaterów w bardzo konkretnej rzeczywistości – rosyjskiej prowincji ubiegłego stulecia. Ale w wizji Czechowa zawiera się także obraz świata, który ulega zniszczeniu, w całej swojej substancji materialnej i duchowej.

„Wujaszek Wania” mimo łagodnego podtytułu „sceny z życia wiejskiego” tak naprawdę jest historią beznadziejnego, zmarnowanego życia, jakie jest udziałem głównych bohaterów. Iluzoryczna okazała się kariera naukowa Sieriebriakowa, bezsensowne poświęcenie pracy Wujaszka Wani i Soni, klęskę ponosi też próbujący chronić naturę Astrow. „Pani narzeka, że moi bohaterowie są ponurzy – tłumaczył przewrotnie Czechow swoją sztukę Lidii Awiłowej. – Niestety, to nie moja wina! Tak mi jakoś wychodzi mimo woli, ale kiedy piszę, nie wydaje mi się, że piszę coś ponurego. W każdym razie przy pracy mam zawsze dobry humor”.

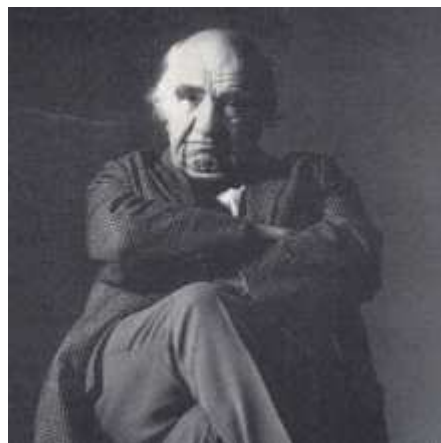
W twórczości reżyserkiej Aleksandra Bardiniego utwory Czechowa zajmowały szczególne miejsce.

Źródło: Jan Bończa-Szabłowski, Marcin Prokop, Paweł Sikora, *Kiedy codzienność staje się pustką*. Cytat za:
<https://www.rp.pl/artukul/378022-Kiedy-codziennosc-staje-sie-pustka.html>.

O reżyserze

Aleksander Bardini był polskim aktorem, reżyserem teatralnym i filmowym oraz [pedagogiem](#). Urodził się w 1913 r. w Łodzi.

Przed wojną studiował aktorstwo i reżyserię w Państwowym Instytucie Sztuki Teatralnej w Warszawie. Już wtedy występował w Teatrze Polskim w Warszawie. Okupację spędził we Lwowie, pracując jako aktor i reżyser w Polskim Teatrze Dramatycznym we Lwowie. Po zajęciu miasta przez wojska niemieckie trafił do lwowskiego getta, z którego uciekł i ukrywał się w prywatnym mieszkaniu. W 1945 r. przeniósł się z lwowskim zespołem aktorów do Katowic.

Aleksander Bardini.

Źródło: Encyklopedia Teatru Polskiego, tylko do użytku edukacyjnego.

Tam realizował pierwsze przedstawienia. Po [pogromie kieleckim](#) w 1946 r. wyemigrował z Polski. Powrócił w 1950 r. i nawiązał współpracę z warszawskimi teatrami: Wielkim i Polskim. W latach 50. Bardini rozpoczął także współpracę z telewizją. Pracował w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie, a w 1953 r. uzyskał tytuł profesora. Związany był z Teatrem Ateneum w Warszawie, Teatrem im. Stefana Jaracza w Łodzi, Teatrem Współczesnym w Warszawie, Teatrem Starym w Krakowie. Wystąpił w takich filmach, jak: *Sprawa Gorgonowej*, *Polskie drogi*, *Spirala*, *Bez końca*, *Dekalog*, *Korczak*, *Podwójne życie Weroniki*, *Trzy kolory. Białe*. Do najbardziej znanych przedstawień Teatru Telewizji w reżyserii Aleksandra Bardiniego zalicza się: *Trzy siostry* i *Wujaszka Wanię* Antoniego Czechowa, *Samoobsługę* Harolda Pintera i *Pokój na godziny* Pavla Landovskiego. Aleksander Bardini zmarł w Warszawie w 1995 r. Jest pochowany na Starych Powązkach.

Zarys fabuły dramatu

Pewnego dnia w domu, w którym mieszkają Iwan Wojnicki, jego siostrzenica Sonia i matka, pojawia się profesor Aleksander Sieriebriakow wraz ze swoją młodą, piękną i wykształconą żoną Heleną. Sieriebriakow był mężem nieżyjącej już siostry Iwana i jest ojcem Soni. Dziewczyna jest już dorosła, ale prawdopodobnie ojciec niespecjalnie zajmował się nią i jej wychowaniem. Okazuje się, że zarówno córka, jak i inni domownicy nie obchodzą Sieriebriakowa. Do majątku przyjechał, aby odpocząć, ale w rezultacie nudzi się, terroryzuje rodzinę prawdziwymi lub wyimaginowanymi chorobami, zamęcza nieszczęśliwą żonę, nie potrafi nawiązać kontaktu z nikim.

Sieriebriakow jest skupiony wyłącznie na sobie. Uważa się za wybitnego naukowca i człowieka, który sam do wszystkiego doszedł.

Scena ze spektaklu telewizyjnego *Wujaszek Wania* w reżyserii Aleksandra Bardiniego.

Źródło: PAT, tylko do użytku edukacyjnego.

Tymczasem okazuje się, że wykształcenie i objęcie wysokich stanowisk uniwersyteckich zapewniły mu pieniądze przesyłane przez wiele lat przez Iwana, ciężko pracującego w gospodarstwie. Przez lata bowiem cała rodzina skupiała się na tym, żeby Sieriebriakow mógł kształcić się i wygodnie pracować w mieście. Iwan i Sonia wielokrotnie odmawiali sobie przyjemności, by każdą kopiejkę oddać profesorowi. Łatwo się domyśleć, że Sieriebriakow nie jest miłym gościem dla Iwana, który już na początku sztuki drwi z niego, kpi i mówi o swojej nienawiści. Sytuacja dramatyczna komplikuje się, gdy wychodzi na jaw, że Helena jest obiektem pożądania i Iwana, i Astrowa – lekarza, przyjaciela domu. Helena jednak jest wierna mężowi, choć otwarcie przyznaje, że małżeństwo z dużo starszym mężczyzną okazało się rozczarowaniem. Ponieważ Sieriebriakow jest na emeryturze i niekoniecznie stać go na życie w mieście na wysokim poziomie, postanawia sprzedać posiadłość zmarłej żony. Nie zważa przy tym na to, gdzie podzięją się domownicy, jak oni zapatrują się na tę sytuację i czy w ogóle zgadzają się na ten pomysł. Rozgoryczony Iwan wytyka szwagrowi wszystkie „winy”, po czym w gniewie próbuje go zastrzelić. Do zabójstwa nie dochodzi, a Sieriebriakow wraz z Heleną opuszczają dom, pogodziwszy się

z Iwanem. Sztuka kończy się, gdy zawiedziony życiem, zmęczony, mający poczucie straty i klęski życiowej Iwan płacze, słuchając rzewnej piosenki wygrywanej przez Ilję Telegina.

Wujaszek Wania w Soulpepper Theatre w Toronto

Źródło: Guntar Kravis, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

Hiob

postać występująca w Biblii, mieszkaniec ziemi Us; człowiek sprawiedliwy i bogobojny, który traci wszystko wskutek zakładu szatana z Bogiem; mimo wielu cierpień, pozostaje zawsze wierny Bogu, za co zostaje wynagrodzony

MChAT

(ros. *Moskowskij chudożestwiennyj akademiczeskij tieatr*) teatr założony w 1898 r. w Moskwie przez rosyjskich reżyserów: Konstantina Stanisławskiego i Władimira Niemirowicza-Danczenkę

pedagogika

(gr. *país* – dziecko + *agōgós* – przewodnik + *paidagōgikē* – świadoma działalność wychowawcza) nauka o celach i metodach wychowania i kształcenia; świadoma i celowa działalność wychowawcza

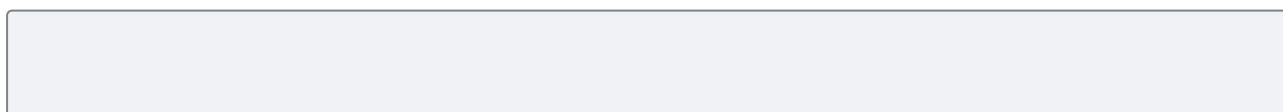
pogrom kielecki

rozruchy antyżydowskie, które miały miejsce 4.07.1946 r. w Kielcach

Audiobook

Polecenie 1

Rosyjski filozof, Mikołaj Bierdiajew, w istotny sposób rozwinął myśl egzystencjalną. Szczególnie interesowały go problemy zła i cierpienia w ujęciu religijnym, a sam był człowiekiem głęboko wierzącym. Jest autorem zdania: Cierpię, więc jestem. Zapoznaj się z audiobookiem na temat założeń filozofii Bierdiajewa. Następnie wyjaśnij, czym jest dla niego pojęcie cierpienia i z czym się łączy.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PHTk09f6G>

Jan Krasicki

Jak „dobre” jest cierpienie i zło? Bierdiajew i Dostojewski

„Człowiek jest paradoksem i jego duchowy rozwój, pisał Bierdiajew, odbywa się poprzez sprzeczności w tym znaczeniu, że równą wagę w procesie personalizacji posiada u Dostojewskiego, jak u Bierdiajewa, zarówno dobro, jak i zło. Człowiek, powiada, może iść do dobra nawet przez zło. Osobowy rozwój człowieka prowadzi i przez dobro, i przez zło, przy czym, znaczenie kluczowe ma tutaj spójnik „i” wskazujące na związek dobra i zła, a zarazem na paradoks Dostojewskiego: „Nie zbawisz się, jeśli nie zgrzeszysz”. Dla Bierdiajewa oraz Dostojewskiego wolność jest paradoksalna i tragiczna w tym znaczeniu, że nie sposób jej pomyśleć bez zła. Wedle rosyjskiego myśliciela osobowy rozwój człowieka dokonuje się przez to, co wrogie szczęściu i dobrobytowi, także przez ciemne i mroczne strony życia. Od wieków stawiano pytanie o to, czy rozwój etyczny człowieka może odbywać się tylko na drodze dobra. Tą drogą podążali: Platon, Arystoteles, św. Tomasz. Druga tradycja, mniej znana, wiodąca od Heraklita, przez Boehmego i Schellinga, do Dostojewskiego, na pierwszym miejscu stawiała wolność człowieka oraz jego powołanie do wolności. Ta pierwsza jednak, zdaniem Bierdiajewa, w trosce o

dobro, abstrahując od pytania o powołanie człowieka do wolności, dostrzegała jednak tragizm wolności. Wolność bowiem polega na tym, że „rodzi zło, jak i dobro”. Problem dobra i zła umieszczano w niej poza dramatem wolności. W swojej koncepcji człowieka myśliciel tych dróg nie rozłącza, lecz stara się je zsintezować: W rozumieniu Bierdiajewa cierpienie jest zasadniczym czynnikiem umożliwiającym przezwyciężenie tego, co w człowieku gatunkowe, aby zmierzać ku temu, co osobowe. Etyka klasyczna uważała, że ważne w stawaniu się człowieka jest Dobro. Tymczasem Bierdiajew, będący pod wyraźnym wpływem twórczości autora Biesów, wykazuje, iż zło jest w tym procesie niemniej istotne. Wedle filozofa nie każde „ja” jest już osobą, a im wyższy poziom moralny osoby, tym większa wrażliwość na cierpienie i zło. Właśnie Dostojewski, pisze Bierdiajew, podobnie jak Kierkegaard i Nietzsche, uważał „cierpienie za jedyną przyczynę powstania świadomości” i ukazywał związek cierpienia z wrażliwością duchową. „Cierpią – powiada Bierdiajew – przede wszystkim nie ludzie najgorsi, ale najlepsi, najszlachetniejsi. Dlatego siła cierpienia może być oznaką wielkiej duchowej głębi. Rozwój myśli i wysubtelnienie duszy łączy się z nasileniem cierpienia, z wielką wrażliwością, nie tylko na ból duchowy, ale i fizyczny”. Wprawdzie „nieszczęście, cierpienie, zło nie są prostymi przyczynami przebudzenia siły w człowieku i duchowego odrodzenia, ale – jak podkreśla – mogą sprzyjać obudzeniu wewnętrznych sił. Bez bólu i cierpień w tym świecie człowiek upadłby i to, co zwierzęce, zwyciężyłoby go”. W rozumieniu Bierdiajewa cierpienie jest zasadniczym czynnikiem umożliwiającym przezwyciężenie tego, co w człowieku gatunkowe, aby zmierzać ku temu, co osobowe. Ów inicjacyjny czynnik każe uważać – pisze filozof – że „cierpienie w tym świecie jest nie tylko złem, następstwem zła i wyrażeniem zła”, lecz także elementem procesu personalizacji, i byłoby błędem twierdzić, że cierpienie spotyka człowieka „proporcjonalnie” do jego winy i grzechu. Zmieniając znaną kartezjańską formułę *cogito ergo sum* („myślę, więc jestem”) na *patio, ergo sum* („cierpię, więc jestem”), rosyjski filozof szczególnie eksponuje związek cierpienia z wolnością i rozwojem osoby ludzkiej. Jego zdaniem „cierpię, więc jestem” jest prawdziwsze i głębsze od kartezjańskiego *cogito ergo sum*. Oddziaływaniu Dostojewskiego należy przypisać to, że rosyjski filozof był tak niechętny ujęciom eudajmonistycznym, w których nagrodą za cnotliwe życie jest dobro jednostki, jak i liberalnym, gdzie podstawową zasadą życia społecznego jest wynikające z prawa natury dążenie ludzkiej jednostki do wolności i szczęścia, a także koncepcjom utylitarnym, operującym pojęciem dobra społecznego. Przeciwny był także ujęciom normatywnym, np. Kantowskiemu, czy

też teleologicznym, zwłaszcza w wydaniu scholastycznym, którym zarzuca brak zrozumienia roli cierpienia i zła w rozwoju jednostki. Szczególnie był zaś przeciwny wiązaniu eudajmonizmu z oceną moralną człowieka, a takie podejście poczytywał za pozostałości greckiego optymizmu i kosmologizmu. Bierdiajew nie zgadza się z Tomaszem z Akwinu, co do twierdzenia, że życie moralnie dobre jest drogą do osiągnięcia większego szczęścia, przeciwnie i wbrew tradycji eudajmonistycznej, dowodzi on, że „osoby bardziej doskonałe mogą cierpieć najbardziej”. W istocie, nie sądzi on, by ogniskową etyki było zagadnienie kryterium dobra. Z punktu widzenia etyki zło jest równie ważne, jak dobro. Jednak rosyjski filozof nie zatrzymuje się na postawie „buntu”, przekracza ją w kierunku prawdy biblijnego Hioba, że cierpienie człowieka jest zarazem cierpieniem Boga. „Chrześcijaństwo – pisze Bierdiajew – jest religią cierpiącego Boga”, Boga współcierpiącego z człowiekiem, dzielącego jego los.”

Jan Krasicki, *Jak „dobre” jest cierpienie i zło? Bierdiajew i Dostojewski*, dostępny w internecie: <https://teologiapolityczna.pl/prof-jan-krasicki-jak-dobre-jest-cierpienie-i-zlo-bierdiajew-i-dostojewski>.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o..

Polecenie 2

Odnosząc się do losów głównego bohatera dramatu Czechowa, Wujaszka Wani, napisz, czy zgadzasz się ze stwierdzeniem Bierdiajewa, że *cierpią przede wszystkim nie ludzie najgorsi, ale najlepsi, najszlachetniejsi. Dlatego siła cierpienia może być oznaką wielkiej duchowej głębi.*

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przyjrzyj się portretom bohaterów *Wujaszka Wani*, a następnie narysuj strzałki, które odzwierciedlać będą emocje między postaciami. Nad każdą strzałką napisz, jaka relacja łączy bohaterów.

Ćwiczenie 2

Odnosząc się do całości fabuły i do powyższego grafu, zastanów się, jakie są powody cierpienia Wujaszka Wani. Zaznacz poprawne odpowiedzi.

- ☐ nie ma przyjaciół
- ☐ ma poczucie straconego życia
- ☐ nie zaznał w życiu spełnionej, szczęśliwej miłości
- ☐ odczuwa złość, ponieważ profesor nie docenia jego lat poświęcenia
- ☐ praca nie sprawia mu już przyjemności
- ☐ nie może wyrwać się z przestrzeni domu
- ☐ ma żal za utraconą młodością
- ☐ jest melancholikiem
- ☐ chciałby robić coś innego, być w innym miejscu, zajmować się czymś ważnym

Ćwiczenie 3

Jedyną osobą, która wydaje się nie cierpieć emocjonalnie w dramacie Czechowa, jest Aleksander Sieriebriakow, emerytowany profesor. Wymień cechy bohatera, które – według ciebie – tłumią jego wrażliwość i empatię.

Ćwiczenie 4

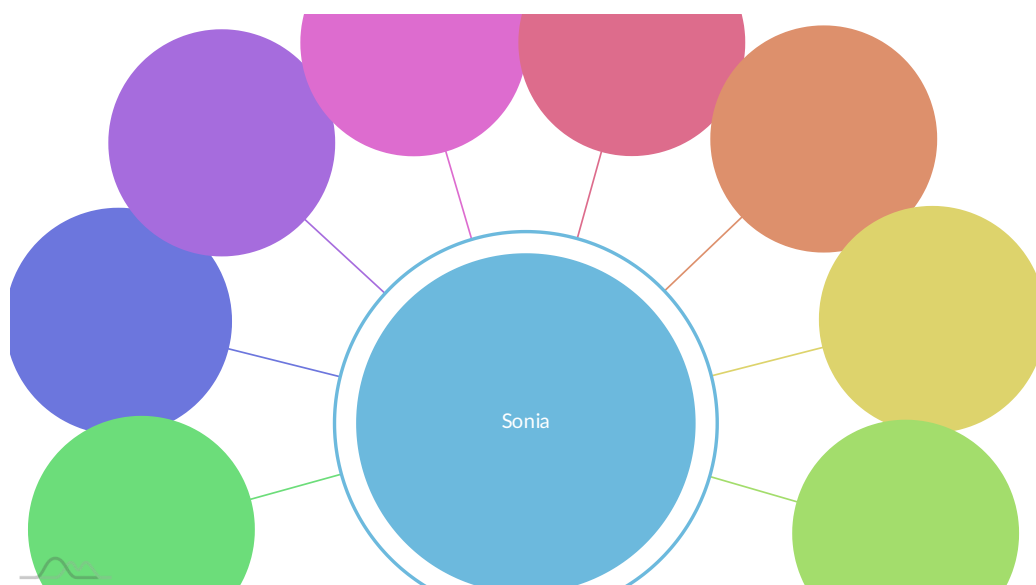

Helena jest żoną profesora i obiektem pożądania wszystkich mężczyzn. Jednocześnie jest nieszczęśliwa i cierpi. Zastanów się, jakie są powody cierpienia Heleny i napisz, w jaki sposób aktorka odgrywająca tę rolę, Halina Łabonarska, podkreśla to swoją grą na scenie.

Ćwiczenie 5

Sonia jest przeciwieństwem Heleny. Obie postaci zostały zbudowane na zasadzie kontrastu. Uzupełnij mapę myśli elementami charakterystyki Soni, które jednocześnie sprawiają, że jest ona nieszczęśliwa.

Ćwiczenie 6

Michał Astrow jest lekarzem i przyjacielem domu. Cierpi z powodu nieszczęśliwej miłości do Heleny. Jednak po wyjeździe profesora i jego żony po chwilowym zamyśleniu i wyraźnym smutku, sam opuszcza dom Iwana. Wydaje się, że mimo utraconych złudzeń poradzi sobie ze swoim cierpieniem. Przypomnij sobie treść sztuki i napisz jednym zdaniem, co może pomóc lekarzowi w dojściu do równowagi emocjonalnej i psychicznej.

Ćwiczenie 7

Nie bez powodu Czechow zachował jedność miejsca — akcja całego dramatu dzieje się w domu. Dom ma charakter dychotomiczny szczególnie dla Soni i Wujaszka Wani. Uzupełnij podane zbiory, wskazując na dychotomię tego miejsca.

Dom jako przestrzeń cierpienia

Dom jako „miejsce oswojone”

Ćwiczenie 8

Przypomnij sobie ostatni monolog Soni, już po wyjeździe Heleny i profesora. Tłumaczy ona Wujaszкови Wani sens cierpienia. Jej słowa brzmią tak:

” Antoni Czechow

Wujaszek Wania

Sonia

Cóż robić, żyć trzeba.

Pauza

I będziemy żyli, wujaszku kochany. Przeżyjemy długi, długi szereg dni, wlokących się wieczorów; cierpliwie zniesiemy doświadczenia, jakie nam los ześle; będziemy pracować dla innych i teraz, i na starość, nie zaznamy spokoju, a kiedy nadejdzie nasza godzina, umrzemy pokornie i tam za grobem powiemy, żeśmy cierpieli, żeśmy płakali, że było nam gorzko, i Bóg zlituje się nad nami, i zobaczymy, wujaszku, kochany wujaszku, ujrzymy jasne, dobre, piękne życie, ucieszymy się i na dzisiejsze nasze biedy spojrzymy z rozczeniem, z uśmiechem – i odpoczniemy. Ja wierzę, wujaszku, wierzę gorąco, namiętnie...

Kłęk przed nim i opiera głowę o jego rękę; zmęczonym głosem

Odpoczniemy!

Tielegin cichutko gra na gitarze

Odpoczniemy! Posłyszmy, jak śpiewają aniołowie, ujrzymy niebo całe w diamentach, ujrzymy, jak wszystko ziemskie złó, wszystkie nasze

cierpienia utoną w miłosierdziu, które napełni cały świat, i życie nasze stanie się ciche, łagodne, słodkie jak pieśczęta. Wierzę, wierzę...

Źródło: Antoni Czechow, *Wujaszek Wania*, [w:] tegoż, *Wybór dramatów*, Wrocław 1979, s. 548–549.

Na podstawie słów Sonii zrekonstruuuj logikę i sens cierpienia człowieka na ziemi.
Uzupełnij graf.

Dla nauczyciela

Autor: Ewa Orlewicz

Przedmiot: Filozofia

Temat: Traktat o ludzkim cierpieniu. *Wujaszek Wania*, reż. A. Bardini

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

IV. Dostrzeganie w poglądach wielkich filozofów starożytnych paradygmatów myślowych, które są obecne w kulturze aż do czasów dzisiejszych.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji. Uczeń:

- dowie się, czym jest cierpienie w ujęciu filozoficznym rosyjskiego myśliciela Mikołaja Bierdiajewa;

- zestawia koncepcję Bierdiajewa z wydarzeniami sztuki Czechowa;
- scharakteryzuje bohaterów dramatu Czechowa;
- przeanalizuje skomplikowane relacje w domu Iwana;
- dowie się, czym jest racjonalizacja wiary.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- rozmowa kierowana;
- audiobook;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;

- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie oglądają spektakl *Wujaszek Wania* w reżyserii Aleksandra Bardinięgo.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i wyświetla na tablicy temat i cele lekcji. Prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel rozpoczyna lekcję od rozmowy kierowanej. Pyta uczniów o wrażenia ze spektaklu, np. na co zwrócili uwagę, co uważają za wartościowe, co ich wzburzyło.
3. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji:

Faza realizacyjna:

1. Wskazany uczeń odczytuje monolog Soni z ćwiczenia nr 8. Następnie wszyscy wspólnie rekonstruuja logikę i sens cierpienia człowieka na ziemi, uzupełniają graf.
2. **Mapa myśli.** Nauczyciel zapisuje na tablicy hasło związane z tematem zajęć: *PROBLEMATYKA SPEKTAKLU*. Uczniowie podają swoje pomysły, a wyznaczony moderator zapisuje je na tablicy w formie mapy myśli/pojęć, której centralnym punktem jest zapisany problem. Po zapisaniu propozycji uczniowie samodzielnie je weryfikują. Następnie nauczyciel uzupełnia wypowiedzi uczniów, jeśli jest to konieczne.
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Nauczyciel wyświetla na tablicy treść ćwiczenia nr 1: *Przyjrzyj się portretom bohaterów Wujaszka Wani, a następnie narysuj strzałki, które odzwierciedlać będą emocje między postaciami. Nad każdą strzałką napisz,*

jaka relacja łączy bohaterów. z sekcji „Sprawdź się”. Uczniowie wykonują je w parach, a następnie porównują swoje rozwiązanie z innym zespołem, omawiając możliwe rozwiązania.

4. ****Pytanie problemowe.**** *Jakie uczucia kierują bohaterami dramatu? Do czego ich prowadzą?. Uczniowie dzielą się wstępnie swoimi opiniami, następnie dzielą się na dwie grupy i przez kilka minut przygotowują do dyskusji. Właściwa wymiana opinii nie powinna zająć niż dziesięć minut lekcji, przy czym ostatnie dwie minuty przeznaczamy na podsumowanie dyskusji.*
5. *Uczniowie nadal pracują w dwóch grupach. Pierwsza wykonuje ćwiczenie nr 2: **Odnosząc się do całości fabuły i do powyższego grafu, zastanów się, jakie są powody cierpienia Wujaszka Wani. Zaznacz poprawne odpowiedzi,** a grupa druga wykonuje ćwiczenie nr 4: **Helena jest żoną profesora i obiektem pożądania wszystkich mężczyzn. Jednocześnie jest nieszczęśliwa i cierpi. Zastanów się, jakie są powody cierpienia Heleny.** Przedstawiciele drużyn prezentują wyniki pracy na forum.*
6. *Nauczyciel formułuje kolejne pytanie do uczniów: **Jedyną osobą, która wydaje się nie cierpieć emocjonalnie w dramacie Czechowa, jest Aleksander Sieriebriakow, emerytowany profesor. Wymieńcie cechy bohatera, które – według was – tłumią jego wrażliwość i empatię***
7. *Następnie uczniowie wykonują w parach ćwiczenie nr 5: **Sonia jest przeciwieństwem Heleny. Obie postaci zostały zbudowane na zasadzie kontrastu. Uzupełnij mapę myśli elementami charakterystyki Soni, które jednocześnie sprawiają, że jest ona nieszczęśliwa.***

Faza podsumowująca:

1. **Praca z multimediami.** *Nauczyciel wyświetla materiał z sekcji „Audiobook”, a następnie czyta polecenie nr 1: **Rosyjski filozof, Mikołaj Bierdiajew, w istotny sposób rozwinął myśl egzystencjalną. Szczególnie interesowały go problemy zła i cierpienia w ujęciu religijnym, a sam był człowiekiem głęboko wierzącym. Jest autorem zdania: „Cierpię, więc jestem”. Zapoznaj się z audiobookiem na temat założeń filozofii Bierdiajewa. Następnie wyjaśnij, czym jest dla niego pojęcie cierpienia i z czym się łączy.** Uczniowie wykonują zadanie w parach. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie*

ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udzielając uczniom informacji zwrotnej.

2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Odnosząc się do losów głównego bohatera dramatu Czechowa, Wujaszka Wani, napisz, czy zgadzasz się ze stwierdzeniem Bierdiajewa, że cierpią *przede wszystkim nie ludzie najgorsi, ale najlepsi, najszlachetniejsi. Dlatego siła cierpienia może być oznaką wielkiej duchowej głębi.*

Materiały pomocnicze:

- Lubeski T., *Tragiczny wujaszek i komiczny Wania*, [w:] *Od Puszkina do Brodskiego: adaptacje literatury rosyjskiej*, red. J. Wojnicka, Warszawa 2017, s. 113–128.
- Śmigasiewicz W., *Czytanie Czechowa: na marginesie „Wujaszka Wani”, „Aspiracje” 2015, nr 3, s. 48–50.*

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.